

І.В.Ткаченко

Структура соціального прошарку непманської буржуазії в роки нової економічної політики

I.V. Tkachenko

Structure of social strata of the NEP bourgeoisie in the years of new economic policy

У тезах окреслено проблему становлення прошарку буржуазії періоду нової економічної політики, зазначені категорії населення, які стали джерелом її поповнення, вказана роль цієї категорії суспільства у відродженні різних галузей економіки.

Ключові слова: приватні підприємці, нова буржуазія, підприємницька діяльність.

In the abstract the problem of formation of a layer of bourgeoisie in the period of new economic policy is outlined, the categories of population, which became the source of its replenishment are indicated, the role of this category of society in the revival of various sectors of economy is given.

Keywords: entrepreneurs, the new bourgeoisie, entrepreneurial activity.

З процесом реформування економіки сучасної України на ринкових засадах пов'язана поява прошарку приватних підприємців. Дана обставина спонукає до вивчення історичного досвіду приватнопідприємницької діяльності у різні періоди розвитку українського суспільства.

20-ті рр. ХХ ст. стали періодом здійснення нової економічної політики та виникнення у зв'язку з цим прошарку приватних підприємців. У радянську історію вони увійшли під назвою "непманська буржуазія", "непмани". Заслуговує на увагу проблема виявлення тих суспільних груп, які визначались названим поняттям.

Процес становлення прошарку нової буржуазії радянської держави дослідники відносять ще до періоду воєнного комунізму [1, с. 9-11]. У даний період сферою її діяльності було індивідуальне селянське господарство, дрібна приватна і кустарно-реміснича промисловість, а також різноманітні промисли. До складу буржуазії зараховували підприємців, що діяли на

тіньовому ринку, займаючись мішечництвом, спекулятивною торгівлею золотом, іноземною валютою та забороненими до обігу цінними паперами. В означений період радянська держава змушена була сама звертатись до послуг приватних підприємців, надаючи їм дозвіл діяти від її імені в сфері заготівель, будівельних робіт та підрядів. Напередодні впровадження непу продовжувала функціонувати частина старої дореволюційної торгово-промислової буржуазії, якій вдалось уникнути націоналізації у період воєнного комунізму.

З початком впровадження нової економічної політики з'явилась нова група приватних підприємців. Це були дрібні та великі торговці, орендарі та концесіонери, власники приватних підприємств, комісionери, посередники, маклери, постачальники, підрядчики, комівояжери, власники оптових складів, заїжджих дворів і готелів, закладів сфери послуг, члени товариств взаємного кредиту тощо. Після 1924 р. до числа непманів стали зараховувати торгово-промислову буржуазію. Торговців статистика 20-х рр. поділяла на п'ять типів: вуличні торговці; ті, що мали ларьки; дрібні та середні роздрібні торговці; власники магазинів; оптові торговці. Окремі радянські дослідники непманами вважали усіх торговців [2], хоча найману працю використовували представники лише двох останніх типів.

До числа приватних промисловців зараховували власників та приватних орендарів підприємств ценової та дрібної промисловості. Їх власники, організовуючи виробництво з використанням найманої праці, розглядались владою як ворожий елемент та зараховувались до складу непманів.

Однією з форм капіталістичної промисловості вважались промислові кооперативи, робота яких організовувалась підприємцями з використанням найманих працівників. Непманами вважались також підприємці, що за власні кошти закуповували сировину, постачали її кустареві, визначали розміри і характер виробництва. Дрібний виробник мусив здати вироблену продукцію власникові сировини, отримавши за свою роботу винагороду. Таку

організаційну форму кустарної промисловості називали роздатковими конторами, а їх організаторів – капіталістами [3].

До соціального прошарку непманів належали представники вільних професій. Це були особи, які працювали в не державних установах та займались розумовою працею (наприклад, самостійно практикуючі лікарі, викладачі, що давали приватні уроки) [4]. Державі було не легко здійснювати контроль за ними, і тому їх ототожнювали з непманами, які займались вільною торгівлею.

Радянська історіографія стверджувала, що непманам були притаманні риси експлуататорського класу. Однак, термін "непманська буржуазія" виник в результаті ворожого ставлення до таких категорій, як ринок, товарообмін, вільна торгівля, несумісних з соціалістичним устроєм. Довгий час непмани розглядались як вороги радянської влади, їх значна роль в розвитку народного господарства заперечувалась. Між тим у своїй більшості непмани жили за рахунок своєї праці, здійснювали виробничу та торгівельну діяльність в межах, які допускались законами радянської влади.

Непмани діяли переважно у сфері дрібного промислового виробництва, особливо в галузях легкої промисловості, тим самим насичуючи ринок споживчими товарами. Вони відродили роботу зруйнованих війною та тимчасово непрацюючих підприємств, залучили у виробництво сировину, яку не могли переробити державні підприємства, сприяли скороченню безробіття. Проблему нестачі капіталів на відбудову народного господарства частково вирішили за рахунок залучення приватних коштів та податкового навантаження на непманську буржуазію.

Література:

1. Волосник Ю.П. Нова буржуазія України та розвиток приватнопідприємницької діяльності на фінансовому ринку в роки непу / Ю.П. Волосник. – Харків: НМЦ "СД", 2002. – 384 с.

2. Трифонов И.Я. Ликвидация эксплуататорских классов в СССР / И.Я. Трифонов. – М.: Политиздат, 1975. – 406 с.
3. Ларин Ю. Частный капитал в СССР / Ю. Ларин. – М.: Госиздат, 1927. – 312 с.
4. Кондурушкин И.С. Частный капитал перед советским судом: Пути и методы накопления по судебным и ревизионным делам 1918-1926 / И.С. Кондурушкин. – М.; Л.: Госиздат, 1929. – 240 с.